

VE YAHUDİLER, “İSA MESİH, ALLAH'IN OĞLUDUR” DEDİLER: MODERN BİR SENKRETİK FENOMEN OLARAK MESİHİ YAHUDİLİK

Ramazan ADIBELLİ
Doç. Dr., Erciyes Üniversitesi İlahiyat Fakültesi
adibelli@erciyes.edu.tr

Öz

19. ve 20. yüzyıllarda Protestan misyonerlerin Yahudilere yönelik Hıristiyanlaştırma faaliyetleri sonucunda ortaya çıkan İbrani Hıristiyanlardan Yahudi dini kimliklerine yeniden sahip çıkmak isteyenleri temsil eden Mesihî Yahudiler, İsa'nın (Yeşua) Yahudi oluşuna vurgu yaparken aynı zamanda Pavlus'un (Şaul) İsa'nın öğretisini Yahudi kökenlerinden kopardığı yönündeki geleneksel görüşü de reddetmekte ve onun Yahudi şeriatına sadık kaldığını savunmaktadırlar. Modern bir senkretik fenomen oluşturan Mesihî Yahudilik, İslam ve Kuran açısından ayrı bir öneme sahiptir. Kuran'da Yahudilerin Hıristiyanlar gibi Allah'a oğul isnat ettiklerini bildiren Tevbe suresi 30. ayete itiraz eden Yahudiler, dinlerinde böyle bir inancın bulunmadığını savunarak Kuran'ın kendilerine iftira attığını iddia etmişlerdir. Kendi dinlerini “monoteizmin en saf hali” olarak gören Yahudilerin bu görüşünü tarihsel realiteyle örtüşmediğini bizzat Kitabı Mukaddes göstermektedir. Tarih boyunca Yahudiler putperestlikle monoteizm arasında zigzak çizip durmuşlardır. Bugün Mesihî Yahudilerin “Mesihî Yeşua Allah'ın oğludur” demeleri Yahudilerin Kuran'a karşı yönelttikleri eleştiriyi çürüten tarihsel bir olgudur. Bu temel önerme, geçmişteki önermenin mantıksız olduğu yönündeki itirazı ortadan kaldırarak dini olgular dünyasında *coincidentia oppositorum*ların mümkün olduğunu ve bunlardan bir yenisinin gerçekleştiğini göstermektedir.

Anahtar kelimeler: Mesihî Yahudiler, Yahudilik, Protestan Misyonerler, Hıristiyanlık, İsa.

AND THE JEWS SAID, "JESUS CHRIST IS THE SON OF GOD": MESSIANIC JUDAISM AS A MODERN SYNCRETIC PHENOMENON

Abstract

In the 19th and 20th centuries the evangelization activities of Protestant missionaries among Jewish people lead to the apparition of Hebrew Christians. The Messianic Jews who represents those among Hebrew Christians who reassumed their Jewish religious identity, emphasize the Jewishness of Jesus (Yeshua) and reject the traditional view which argues that Paul (Shaul) has detached Christianity from its Jewish origins. On the contrary

they argue that Paul has remained faithful to the Jewish Law. The Messianic Judaism, a modern syncretical phenomenon is particularly important in terms of Islam and the Quran. Jews who object to the verse 9/30 of the Qur'an which declares that "The Jews call Uzair a son of Allah, and the Christians call Christ the son of Allah", argue that there were not such a belief in their religion, and therefore the Quran dishes on them. The Bible demonstrate that the claim that "the purest form of monotheism as" do not really correspond to historical realities. Throughout their history Jews have drawn zigzag between paganism and monotheism. Today, the fact that the Messianic Jews declare that "Yeshua the Messiah is the son of God" is a historical fact that refutes the criticism leveled by the Jews against the Qur'an. This basic premise by disproving the objection that the ancient premise was unreasonable, demonstrate that in the world of religious phenomena the *coincidentia oppositorum* are possible and that we are in presence of a new one.

Keywords: Messianic Jews, Judaism, Protestant Missionaries, Christianity, Jesus Christ.

Giriş

Sinoptik İncillere göre insanları günahlardan arınmaya davet eden Yahya'nın yanına gelerek Ürdün nehrinde vaftiz edilen İsa, onun tutuklanmasından sonra Yahudiler arasında öğretisini yaymaya başlamıştı.¹ Musa şeriatına bağlı kalan İsa, Galile ve Kudüs bölgesindeki değişik yerleşim yerlerinde yer alan sinagoglarda ve umuma açık yerlerde halka yönelik irşat ve tebliğ faaliyeti yürütüyordu.² İncillere göre İsa'nın temel misyonu, İsrailoğullarının günaha düşen fertlerine kurtuluş yolunu göstermek, onları ıslah etmek olduğu için³ o, kendi dindaşlarından başkasına tebliğde bulunmamış⁴ ve havarilerine de böyle bir faaliyette bulunmamayı şu şekilde salık vermiştir: "Diğer uluslara ait yerlere gitmeyin. Samiriyelilere ait kentlerin de hiçbirine uğramayın. Bunun yerine, İsrail halkının kaybolmuş koyunlarına gidin."⁵

Georgi'nin belirttiği gibi bir Yahudi olarak dünyaya gelen ve Kudüs'e hacca giden bir Yahudi olarak dünyadan ayrılan İsa, geride hiçbir organize

¹ Klausner'e göre İsa, Yahudi olmayanlar için bir Peygamber ya da Mesih olmayı aklından bile geçirmemiştir (Joseph Klausner, *Jesus of Nazareth: His Life, Times, and Teaching*, New York 1926, s. 363).

² John Hick, *İnançların Gökkuşağı: Dinsel Çoğulculuk Üzerine Eleştirel Diyaloglar*, (Çev. Mahmut Aydın), Ankara 2002, s. 124; Şinasi Gündüz, *Hıristiyanlık*, İstanbul 2006, s. 19-20; Mehmet Katar, "Tevhitten Teslise Geçiş Sürecinde Hıristiyanlık (Bir Yahudi İhya Hareketi Olarak Başlayan Hıristiyanlığın Evrensel Bir Din Haine Geliş Öyküsü)", *İslamî Araştırmalar*, c. 20, sayı: 3 (2007), s. 331-332.

³ Mircea Eliade'nin ifadesiyle "Peygamberlerin ve Vaftizci Yahya'nın ardından, İsa'nın elçiliği, Yahudi halkının kökten dönüşümün, başka bir deyimle Yeni bir İsrail'in, Tanrı'nın yeni bir halkın zuhuru peşinde koşuyordu" (Mircea Eliade, *Histoire des croyances et des idées religieuses*, Paris 1983, c. 2, s. 325).

⁴ Jaroslav Pelikan, "Christianity: An Overview", *Encyclopedia of Religion*, Lindsay Jones (Ed.), 2. bsk., Detroit 2005, c. 3, s. 1660.

⁵ Matta 10: 5-6.

hareket, bundan da öte yeni bir din bırakmamıştır.⁶ İsa'yı Tanrının vekili bir Mesih olarak kabul eden grubun Yahudi ana kitleden ayrılarak Hıristiyanlık diye adlandırılan müstakil bir din haline gelişi hakkında tarihi kaynakların eksikliği ve Yeni Ahit'te sunulan taraflı bilgilerin olayları kamufle ve deforme etmesi yüzünden net bir şey söylemek mümkün görünmemektedir. Fakat İsa'nın ölümünden sonra onun mesajını yayma vazifesini üstlenenlerin önde gelenlerinden biri olan ve Hıristiyanlığın kurucusu veya mimarı olarak nitelendirilen Pavlus da tıpkı İsa gibi tamamen Yahudi geleneği dâhilinde kalmıştır. Son mektubunu Romalılara yazarken Pavlus, kendini hâlâ bir Yahudi olarak görüyordu. Bu mektubun özellikle 9-11. bölümleri bu durumu açık biçimde yansıtmaktadır. Rom. 9:2-5'de Pavlus şöyle der:

"Yüreğimde büyük bir keder, dinmeyen bir acı vardır. Kardeşlerimin, soydaşlarım olan İsraililerin uğruna, ben kendim lanetlenip Mesih'ten uzaklaştırılmayı dilerdim. Evlatlığa kabul edilenler, Tanrının yüceliğini görenler onlardır. Ahitler, buyrulmuş Kutsal şeriat, ibadet ve vaatler de onlarındır. Büyük atalar onların atalarıdır. Mesih de bedence onlardandır. O, her şeyin üzerinde hüküm süren, sonsuza dek övülecek Tanrıdır."

Romalılara Mektup'un 10. ve 11. bölümlerinde benzer ifadeler kullanan Pavlus'un Kudüs'e yaptığı son ziyarete Mabet'i de dâhil etmesi onun dindar bir Yahudi olduğunu gösteren argümanlardan bir diğeri olduğu şeklinde yorumlanmıştır.⁷

Pavlus'un "Hıristiyan" ve "Hıristiyanlık" terimlerini hiç kullanmamış olması daha da ilginçtir. Bu durumda Pavlus'un sükûtu manidardır. Georgi'ye göre Pavlus bu terimleri kullanmamıştır; çünkü o bunları bilmiyordu. Eğer Pavlus bunları biliyordu ise o hâlde neden kullanmamıştır? Pavlus, İsa'yı Mesih diye adlandıran Antakya cemaatinin liderlerinden biri ve de temsilcisiydi. Dolayısıyla Pavlus'un sükûtu, "Hıristiyan" [Mesih] teriminin

⁶ Dieter Georgi, "İlk Dönem İsa'ya İnananlar Topluluğu: Yahudi İç Göçünden mi İbaretti Yoksa Yeni Bir Dini mi Temsil Ediyordu?", *Bilimname*, c. 6, sayı: 15 (2008/2), s. 212-213. Jens Schröter'in ifadesiyle İsa'nın faaliyeti, "Yahudilikten farklı bir topluluğu değil, Yahudi halkının tecdidini amaçlıyordu" (Jens Schröter, *Jesus of Nazareth: Jew from Galilee, Savior of the World*, Waco 2014, s. 65). İsa'nın gayesinin Yahudilik içerisinde bir tecdit, bir restorasyon mi gerçekleştirmek mi olduğu yoksa Yahudilikten bağlarını kopararak yeni bir dini hareket mi ortaya koymak olduğu hususundaki tartışmalara dikkat çeken Jacques Schlosser'e göre de İsa'nın misyonu, Yahudi halkına yönelik olduğu için Yahudilikten bir kopuşu hedeflemiyordu (Jacques Schlosser, "À la recherche du Jésus historique : un innovateur ou un rénovateur ?", *Les premiers temps de l'Église : de saint Paul à saint Augustin*, Marie-Françoise Baslez (ed.), Paris 2004, s. 132). Ünlü Hıristiyan tarihçisi Ed Parish Sanders'in konuyla ilgili vardığı sonuç da aynı istikamettedir: "Mesleki görevimin icabı olarak şunu söylemeliyim ki İsa'nın hayatı boyunca resmi dinle arasında hiçbir kopuş görmüyorum" (Ed Parish Sanders, "La rupture de Jésus avec le Judaïsme", *Jésus de Nazareth : nouvelles approches d'une énigme*, Daniel Marguerat et all. (Eds.), Paris 1998, s. 222).

⁷ Georgi, s. 216.

Antakya'da M.S. birinci yüzyılın 30 ile 40'lı yıllarında bilindiği yönündeki iddianın doğru olmadığını göstermektedir.⁸

Sonuç itibarıyla İsa'nın mesajını ilk kabul edenler Yahudilerden oluştuğu için bunlar, kendilerini muhtemelen ana gruptan farklı görmüyor ve bundan dolayı da farklı bir isimlendirme ile kendilerini ayırt etme ihtiyacı duymuyorlardı. İsa'nın mesajının diasporadaki Yahudilere ulaştırılması sonucunda ve özellikle de Antakya'da oluşan İsa müntesiplerine Gentillerin⁹ de dâhil edilmesi, bir kopuşun başlangıcı olmuştur. Gentileri (Yahudi olmayanları) bu yeni harekete dâhil etmek için sünnet (*Berit Mila*) ya da yeme içme kuralları gibi Yahudi şeriatının önemli ritüellerinin birçoğu ortadan kaldırılmıştır. İncillerin kaleme alınmasıyla İsa, Beni İsrail'e gelen bir reformcu ve kurtarıcı olmaktan çıkmış ve insanlığı asli günahtan kurtarmak üzere çarmıha gerilerek Tanrı tarafından kurban edilen, acı çektikten sonra ölen, cehenneme inen ve oraya galip gelen, üçüncü günde ölümden dirilen ve göğe yükselerek Tanrı Baba'nın sağ tarafına oturan, ölüleri ve dirileri yargılamak üzere ahir zamanda dünyaya yeniden gelecek olan tanrısal bir figüre dönüşmüştür. Bu noktada Alman teolog Friedrich Schleiermacher'ın Hıristiyanlık ile ilgili şu tanımı önemli bir hareket noktası teşkil etmektedir: "Hıristiyanlık, teolojik din türüne ait monoteist bir inanç olup ondaki her şeyin Nasıralı İsa'nın fidiye oluşu ile ilişkili olması bakımından diğer inanç türlerinden temelde ayrılmaktadır."¹⁰ Bu tanımlamadan da açıkça görüldüğü üzere bir inanç sistemi olarak Hıristiyanlık İsa figürü etrafında şekillenmiştir. Bundan dolayı bu dinin "İsa merkezli" bir din olduğu ifade edilmektedir. Ancak Hıristiyan teolojisinin İsa'yı tanrısal bir varlık olduğu, Baba ve Kutsal Ruh ile birlikte teslisin bir bileşeni olduğu yönündeki inançla birlikte Schleiermacher gibi teologların sözünü ettikleri monoteizmin, yani tek tanrıcılığın Yahudi monoteizmine tamamen ters düştüğü aşikârdır.

İlk dönemde İsa'nın mesajını Yahudi olmayan insanlara iletme amacıyla yürütülen misyonerlik faaliyetleri sonunda İsa'nın başlattığı hareket yalnızca farklı pratiklere sahip bir hareket değil tamamen farklı teolojik tasavvurlara dayalı bir inanç sistemi olarak Yahudi köklerinden kesin bir şekilde ayrılmıştır. Bu ayrılıştan önceki kitleyi ifade etmek için modern araştırmacılar tarafından "Yahudi-Hıristiyanlık" (İng.: Judeo-Christianity; Fr.: judéo-christianisme) kavramı kullanılmaktadır. Simon C. Mimouni'nin tanımıyla Yahudi-Hıristiyanlık, "İsa'nın Mesihliğini kabul eden,

⁸ Georgi, s. 211.

⁹ Latincedeki "gentilis" kelimesinden türeyen bu kavram Tanah'ta "İsrailoğulları'ndan olmayan" anlamında kullanılmaktadır. Yahudi-Gentil ayrımı ikinci mabet döneminden (M.Ö. 500'lerin sonu ile M.S. 70) sonra belirgin hale gelmiştir. Günümüzde Yahudiler tarafından kullanılan "Gentil" kavramı çoğunlukla "Yahudi olmayan" anlamını ifade etmektedir (Ayrıntılı bilgi için bkz. Daniel Sperber, "Gentile", *Encyclopedia Judaica*, 2. bsk., New York 2007, c. 7, s. 485-486).

¹⁰ Friedrich Schleiermacher, *The Christian Faith*, London 2005, s. 52.

Mesih'in ilahlığını kabul eden ya da etmeyen, fakat hepsi de Tevrat'a riayet eden Yahudi kökenli Hıristiyanları ifade etmektedir."¹¹

İki bölümden oluşan bu çalışmada bugün sayıları tahminen yarım milyon civarında olup çoğu A.B.D.'de yaşayan ve kendilerini "Mesihî Yahudiler" (*Yehudim Meshihiim*) olarak tanımlayan ve kendilerini miladi birinci asırdaki Yahudi-Hıristiyan ya da diğer bir ifadeyle Nazorenlerin takipçisi olarak gören dini grup ana hatlarıyla tanıtmaya çalışılacaktır.¹² 20. yüzyılda ortaya çıkan bu dini grubun İsa'nın mesajını kabul eden Yahudi-Hıristiyanların bir devamı olup olmadığını anlaşılması için birinci bölümde ilk dönem Yahudi-Hıristiyanları hakkında bilgi verildikten sonra ikinci bölümde makalenin ana konusunu oluşturan Mesihî Yahudilik ele alınacaktır. Power'in tabiriyle Yahudileri Hıristiyanlaştırmaya yönelik Gentil

¹¹ Simon C. Mimouni, "Conférence d'ouverture", *Le judéo-christianisme dans tous ses états. Actes du colloque de Jérusalem, 6-10 juillet 1998*, Simon C. Mimouni & F. Stanley Jones (eds.), Paris 2001, s. 9.

¹² Shoshanah Feher, *Passing Over Easter: Constructing the Boundaries of Messianic Judaism*, Lanham 1998, s. 43; "Les juifs messianiques", <http://www.akadem.org/medias/documents/--2-juifs-messianiques.pdf>, 29.06.2015. Hem Amerika'daki Mesihî Yahudilerin çoğunluğu oluşturması ve uluslararası örgütlenme özelliği taşıması hem de konunun sınırlarını aşmama amacı dolayısıyla bu yazıda daha çok bu gruba ait verilerden hareket edildi. Amerika ve İsrail dışında Mesihî Yahudiler, Avrupa ülkeleri ile Eski Sovyetler Birliği ülkelerinde yaşamaktadırlar. İngiltere'de adını *Hebrew Christian Alliance of Great Britain*'den *British Messianic Jewish Alliance*'a (BMJA) değiştiren örgüte 13 havra (havura) mensuptur. BMJA, ülkesel ve bölgesel çapta konferanslar düzenlemekte ve CHAI altında dört ayda bir çıkan bir dergi neşretmektedir. Bu örgütün bir gençlik kolu (Yahad) da mevcuttur (bkz. http://www.bmja.net/?page_id=20, 29.06.2015). Önceki adı *Union of British Messianic Jewish Congregations* (UBMJC) iken *Union of British Messianic Synagogues*'a (UBMS) dönüştürülen örgüte 3 sinagog mensuptur (bkz. <http://www.ubmsonline.org/home/congregations/>, 29.06.2015). Fransa'daki Mesihî Yahudiler tarafından kurulan *Alliance Francophone des Juifs Messianiques (A.F.J.M.) örgütü Fransızca konuşan Mesihî Yahudileri bir çatı altında toplamayı hedeflemektedir* (bkz. <http://www.yechoua.com/index2.html>, 29.06.2015). *S.S.C.B.'nin yıkılmasından sonra yeniden birleşen Doğu ve Batı Almanya'ya eski Sovyetler Birliğinden gelen göçmenler Yahudi nüfusunu önemli ölçüde artırmış ve buna paralel olarak ülkedeki Mesihî Yahudilerin sayısı da nispeten önemli bir artış göstermiştir. 1994 yılında Almanya'da bir tek Mesihî Yahudi cemaati yokken 2010'lu yıllarda Mesihî Yahudi cemaat ve grupların sayısı kırkları geçmiştir. Ancak bu cemaatleri bir araya getiren bir ulusal örgütün yokluğu dikkat çekmektedir* (Vladimir Pikman, "Jewish Outreach: Some Flashlights from Germany", <http://www.lcje.net/KR2010Some%20Flashlights%20from%20Germany.pdf>, 29.06.2015). *S.S.C.B.'nin parçalanması sonucunda ortaya çıkan ülkelerde Mesihî hareket 1990'lı yıllardan sonra gelişmeye başlamıştır. Bugün, Macaristan, Kırgızistan, Ukrayna, Romanya ve Rusya'da Mesihî Yahudi cemaatleri bulunmaktadır. Avustralya, Kanada, Almanya ve İsrail'deki Mesihî Yahudi cemaat üyelerinin bir kısmını/birçoğunu, eski S.S.C.B.'den göç eden Yahudiler oluşturmaktadır* (bkz. Richard Harvey, "Foundations of European Messianic Jewish Theology: The Theological Significance and Challenges for Messianic Jews in Europe Today", http://www.messianicsymposium.eu/EMTS_papers/2013EMTSrhpaper.pdf, 29.06.2015, s. 19).

Protestan misyoner bir projenin yeni bir Yahudilik oluşturmaya çalışan etnik bir hareket haline nasıl dönüştüğü görülecektir.¹³ Diğer taraftan yüzyıllar boyunca birbirine hasım gözüyle bakan Yahudilik ve Hıristiyanlığın, Mesihî Yahudilik adı altında sentezlenmeye çalışıldığı ve aslında bu hareketin bir *coincidentia oppositorum* gerçekleştirdiği görülecektir.

A. Yahudi-Hıristiyanlar

Yahudi-Hıristiyanların kimliği hakkında net bir fikir edinmek her şeyden önce ilk dönem Hıristiyanlığı ile Yahudilik ya da diğer bir ifadeyle İsa'nın mesajına iman edenlerle onu inkâr edenler arasındaki ayrımın ortaya konulmasına bağlı görünmektedir. Miladi birinci yüzyılda Filistin bölgesinde yaşayan Yahudiler, toplam Yahudi nüfusunun sadece bir azınlığını teşkil ediyordu. Yahudilerin tamamının 2/3'si diasporada yaşıyor, çoğunluğu ise mühtedilerden veya mühtedilerin çocuklarından müteşekkildi. Yahudilerin tamamı, Roma İmparatorluğu nüfusunun takriben 1/7'ini teşkil ediyordu. Birçok Yahudi, Roma İmparatorluğu sınırlarının ötesinde, özellikle de Mezopotamya'da yaşıyordu.¹⁴ Filistin bölgesinde yaşayan Yahudiler de farklı gruplardan müteşekkildi. Yahudi ortodoksisini ya da ana cemaati içerisinde yer alan Ferisiler yaygın halk inancını temsil ederken elit tabakaya mensup olan Sadukiler özellikle tapınak çevresindeki faaliyetleri yürütüyordu. Bu iki grubun yanında dinsel olmaktan ziyade siyasal bağımsızlık üzerine yoğunlaşmış bir akımı temsil eden Zelotlar bulunuyordu. Bu ortodoks akımların dışında yer alan çeşitli heterodoks gruplar arasında Samiriler ve Esseniler bulunuyordu. Bunlardan başka, ortodoksiyi temsil eden Yahudi grupları Musa'nın şeriatını bozmakla ve onun Tevrat'ını tahrif etmekle eleştiren dini bir grup da Nasuralardı. Tövbeye ve temizlenme ritüellerine önem veren ve kanlı kurban ayinlerin karşı çıkan Nasuralara göre gerçek Tevrat kendilerinde bulunuyordu.¹⁵

İsa'nın ilk takipçileri Yahudiler olduğu için bunlar onun mesajını kendi dinsel ve tarihsel perspektiflerinde algılamış ve yorumlamışlardır. Bunlara göre İsa, Yahudi kutsal metinlerinde İsrailoğullarına vaat edilen Mesihî (Hristos/Messiah). Miladi birinci yüzyılın sonlarına doğru İsa'nın mesajı etrafında oluşan bu yeni Yahudi mezhebini evrensel bir Gentil harekete dönüştüren Pavlus olmuştur.¹⁶ Yukarıda belirtildiği üzere Pavlus'un öğretilerinin temelini oluşturan "Hristos" (Mesih) teriminin onun mektuplarında sıklıkla geçmesine rağmen "Hıristiyan" terimi kullanılmadığı gibi bu terim, Pavlus dönemi öncesi İsa ve Havariler döneminde de kullanılmamaktaydı. Erken dönemlere ait çeşitli kaynaklarda İsa ve

¹³ Bkz. Patricia A. Power, "Blurring the Boundaries: American Messianic Jews and Gentiles", *Nova Religio: The Journal of Alternative and Emergent Religions*, c. 15, sayı: 1 (2011), s. 70.

¹⁴ Georgi, s. 226.

¹⁵ Gündüz, *Hıristiyanlık*, s. 15-16.

¹⁶ Pelikan, s. 1660.

talebelerinin "Nasuran" ya da "Nazoren" şeklinde adlandırılmışlardır. Matta İncili'nde İsa'nın "bir Nazoren olarak adlandırılacak" olduğu (Matta 2:23) belirtilirken Yuhanna'da ise İsa'dan "Yahudilerin kralı İsa Nazoren" (Yuhanna 19:19) şeklinde bahsedilir.¹⁷ Roma valisine Pavlus'u şikâyet edenler ona yönelik şu suçlamada bulunmaktadırlar: "Bu adam dünyanın her yanında tüm Yahudiler arasında kargaşalık çıkaran bir fesatçı ve Nazoren fırkasının (Ναζωραίων αίρέσεως) reislerinden biridir" (Res. İş, 24:5).¹⁸ Apokrif metinlerden John'un Apokrif Kitabında Yahudilerin İsa'yı "Nazoren" şeklinde adlandırdıkları bildirilmektedir.¹⁹

Nazoren teriminin ne anlama geldiği konusunda farklı görüşler ileri sürülmüştür. Genellikle Hıristiyan yazarlar bu terimin, İsa'nın yetiştiği kasaba ismi olan Nasıra (Nazareth) ile ilişkili olduğunu savunmaktadırlar. Diğer taraftan çeşitli araştırmacılar bu terimin İbranice *nazir* (adayan, ayıran), *nasar* (koruyan, muhafaza eden) ya da *neşer* (dal, brans) terimleriyle ilişkili olabileceğini düşünmektedirler. Öte yandan, Gnostik İncillerden Filip İncilinde bu terimin "gizli şeyi bildiren" ve "gerçek, hakikat" anlamına geldiği ifade edilmektedir.²⁰

Bazı araştırmacılara göre İsa'nın hareketiyle İsa öncesi dönemde var olan ve dönemin hâkim Yahudilik anlayışına karşı çıkan Nasuraizm akımı arasında bir paralellik bulunmaktadır. Hâkim eğilimde olan Yahudiler, İsa hareketini sapkın bir akım olarak görmüş ve bu hareketi, İsa öncesi

¹⁷ Yunanca İncil metinlerinde Ναζωραῖος / *Nazōraios* şeklinde geçen bu terim Türkçe İncil çevirilerinde hep "Nasıralı" diye çevrilerek aradaki ayrım ortadan kaldırılmıştır. Çünkü Yunanca İncil versiyonlarında "Nasıralı" anlamına gelen Ναζαρηνοσ / *Nazarenos* şeklinde geçen bir terim daha vardır. Bu iki farklı terim aynı anlamda olmadıkları anlaşılmaktadır. Matta İncilinde dört yerde, Luka İncilinde iki yerde geçen *Nazarenos* kelimesi az önce ifade edildiği üzere "Nasıralı" anlamına gelirken, *Nazōraios* kelimesinin karşılığı "Nazaren" sıfatıdır ki İncillerin Yunanca versiyonlarında çoğu kez bu son şekilde geçmektedir (Bkz. Jean-Marie Guillaume *Jésus Christ en son temps: Dates, lieux, personnes, dans le Nouveau Testament*, Paris 1997, s. 17; Charles F. Hudson & Ezra Abbot, *A critical Greek and English Concordance of the New Testament*, London 1892, s. 435).

¹⁸ Türkçe İncil çevirilerinde *Nazoren* kelimesi yerine "Nasrani" terimi kullanılmıştır. Pavlus'un müntesibi olduğu bu grup muhalifler tarafından "heretik" sapkın kabul edildiği için Batı dillerindeki İncil çevirilerinde αίρέσεως kelimesinin karşılığında "secte" kelimesi kullanılmıştır. Oysa Yunancadaki *hairêsis* kelimesi başlangıçta olumsuz bir çağrışım yapmıyor, "farklı görüşte olmak" anlamına geliyordu (Bkz. *La Sainte Bible qui comprend l'Ancien et le Nouveau Testament traduits sur les textes originaux Hébreu et Grec*, (Çev. Louis Segond), Paris 1899, s. 193; The Watch Tower Bible and Tract Society of Pennsylvania, *The Kingdom Interlinear Translation of the Greek Scriptures*, New York 1969, s. 662).

¹⁹ Michael Waldstein & Frederik Wisse (eds.), *The Apocryphon of John*, Leiden 1995, s. 12.

²⁰ Şinasi Gündüz, *Pavlus: Hıristiyanlığın Mimarı*, Ankara 2004, s. 14; Şinasi Gündüz, *Mitoloji İle İnanç Arasında*, Samsun 1998, s. 91-92.

dönemlerden beri varlığını sürdüren ve Vaftizci Yahya'nın da dâhil olduğu Nasuraizmin bir uzantısı olarak görmüşlerdir.²¹

Mimouni'ye göre ikinci Mabet'in yıkıldığı 70 yılından önce İsa'nın Yahudi müntesipleri dört lider etrafında toplanan dört gruba ayrılmıştı. Petrus'un misyonuna dâhil olanlar hem Aramice hem Yunanca konuşanlardan oluşuyordu. İsa'nın kardeşi Yakub'un cemaati Kudüs'te yer alıyordu. Bunların dili Aramice idi. Antakya misyonunun lideri Pavlus'u takip edenler ise Yunanca konuşan Yahudilerden oluşuyordu. Yuhanna adındaki liderin sorumluluğunda olanlar daha çok Anadolu'da yaşayan, Yunanca ve muhtemelen Aramice de konuşanlardan müteşekkildi. Yeni Ahit'te bu farklı gruplar için "Nazorenler" ve "Hıristiyanlar" terimleri yanında Petrus taraftarları için "Helenistler" ve Yakup taraftarları için de "İbraniler" terimleri kullanılmıştır.

70-135 yılları arasında Yahudi kökenli İsa takipçileri iki ana gruba ayrılmıştır. Kilise babalarının sonradan oluşturdukları kategoriye göre "ortodoks" diye nitelendirilen Nazorenler, Petrus ve Pavlus'a yakın duran Yakup taraftarları olup İsa'nın hem Mesihliğini hem de tanrılığını kabul ediyorlardı. Hıristiyan kelamcılar tarafından "heterodoks" diye

²¹ Gündüz, *Mitoloji İle İnanç Arasında*, s. 94. M.S. 160-220 yılları arasında yaşadığı tahmin edilen Latin Kilise Babalarından Tertullian'ın Marcion'a karşı yazdığı reddiyesinde Yahudilerin İsa müntesiplerine "Nazerenler" diye hitap ettikleri belirtilmektedir (Tertullian, "Against Marcion", *The Ante-Nicene Fathers: Translations of the Writings of the Fathers Down to A.D. 325*, (Çev. Alexander Roberts ve James Donaldson), New York 1918, c. 3, s. 354).

nitelendirilen ikinci grup, "Ebiyonitler"²² ve "Elkasaitler"²³ olarak adlandırılan ve aslında Pavlus'a karşı olan Yakup taraftarlarından oluşuyordu.

Simon Bar Kohba'nın 132 yılında Roma İmparatorluğuna karşı ayaklanarak kurduğu Yahudi devletinin üç yıl sonra Romalılar tarafından yeniden ele geçirilmesi sonucunda Yahudiler Kudüs'ten kovulmuştur. Bu olaydan sonra Petrus ve Yakup etrafında birleşenler Yahudi-Hıristiyanlığı temsil ederken Pavlus ile Yuhanna'nın misyonuna tabi olanlar Pagano-Hıristiyanlığı meydana getirmişlerdir.

Dilleri Aramice olan Nazorenler muhtemelen 4. yüzyılın sonu ile 5. yüzyılın başlarında belki de Ana Kilise bünyesinde asimile olarak ortadan

²² Ebiyonitlerden bahseden ilk kaynak, M.S. 2. yüzyılın ikinci yarısında yaşayan Lyonlu İrenaus'a atfedilen *Adversus haereses (Sapkınlara Reddiye)* adlı eserdir. Daha sonra bu grup hakkında Kilise babalarından Hippolytus, Tertullian, Pseudo-Tertullian, Origen ve Eusebius'un yazılarında bilgi verilmektedir. Tıpkı Nazorenler gibi Ebiyonitlerin öğretilerini özetleyerek ve bazen alıntı yaparak sunan Kilise babaların sapkın kabul ettikleri bu grupların görüşlerini çürütmek üzere kaleme aldıkları apolojik yazıların objektif olma ihtimali zayıftır (Petri Luomanen, *Recovering Jewish-Christian Sects and Gospels*, Leiden 2012, s. 17). Bu taraflı bilgiler, Ebiyonitler hakkında tarihsel gerçekliğe uygun bir tablo çizmeyi zorlaştırmaktadır. Bazı araştırmacılar bu grubun adının İbranicide *fakirler* anlamına gelen *ebyonim* kelimesine dayandığını savunurken diğer bazılarına göre bu grubun adı, Ebyon adındaki bir şahsa istinat etmektedir. Her ne kadar Ebiyonitlerle ilgili etimoloji üzerinde bir ittifak olmasa da günümüzdeki araştırmacıların birçoğuna göre Ebiyonitler, Yahudi kimliklerine sahip çıkmakla beraber İsa'nın Mesihliğini kabul eden ilk İsa müntesiplerindendir. Bunlar, Yahudi şeriatına bağlı kalarak sünnet geleneğini devam ettiriyor, Şabat'a riayet ediyor, Yom Kippur ve Fısh gibi Yahudi bayramlarını kutlamaya devam ediyor ve diğer Yahudi adetlerini yerine getiriyorlardı. Yahudi şeriatını aşağıladığı için Pavlus'u reddeden Ebiyonitler, İsa'nın bakireden doğumunu kabul etmemekle birlikte onun Yahudi peygamberler çizgisinde yer alan bir peygamber olarak görüyorlardı (Robert L. Wilken, "Ebionites", *Encyclopedia of Religion*, 2. bsk., New York 2005, c. 3, s. 2595-2596).

²³ Bir Yahudi-Hıristiyan fırkası olan Elkasai mezhebi hakkındaki bilgiler de Kilise babalarının reddiye türündeki yazılarında yer almaktadır. Adını kurucusu olan Elkasai adlı şahıstan alan bu mezhebin temel özelliği günahlara keffaret olarak vaftize önem vermesidir. Bundan dolayı bu mezhep müntesipleri Kudüs Mabedinde icra edilen kanlı kurban ritüeline karşı çıkıyorlardı. Elkasailer, İsa'yı tüm yaratılmışlardan üstün görmekte birlikte onun da yaratılmış olduğuna inanıyorlardı (Henry Wace & William C. Piercy (eds.), *A Dictionary of Christian Biography, Literature, Sects and Doctrines*, London 1911, s. 292). Maniheizmin kurucusu olan Mani de M.S. 3. yüzyılda gnostik eğilimli bu topluluk içerisinde yetişmiştir (William J. Collinge, *Historical Dictionary of Catholicism*, 2. bsk., Lanham 2012, s. 271; Birger A. Pearson, *Gnosticism and Christianity in Roman and Coptic Egypt*, New York 2004, s. 269). Bu mezhep hakkında daha fazla bilgi için bkz. Jeffrey J. Bütz, *The Secret Legacy of Jesus: The Judaic Teachings That Passed from James the Founding Fathers*, Rochester 2010, 223 vd.

kaybolmuştur. Ebionitler ile Elkasailerin ise en azından 8. yüzyıla kadar varlıklarını devam ettirdikleri bilinmektedir.²⁴

B. Mesihî Yahudilik

Modern dönemde Mesihî Yahudiliğin ortaya çıkışını hazırlayan gelişmenin, 1735'te Almanya'da meydana geldiği kabul edilmektedir. Nikolaus Ludwig von Zinzendorf, Yahudilere yönelik evanjelik misyon çerçevesinde *Judenkehille* (Yahudi cemaati) adı altında bir topluluk oluşturmuştur. Bu topluluk, Hıristiyanlığa geçen Yahudileri kendi kimliklerini terk etmeden yeni dine girişlerini kolaylaştırmayı amaçlıyordu. Bu bağlamda bu yeni mühtedilere yönelik bazı litürjik yenilikler getirilmiştir. Örneğin Yom Kipur (kefaret günü) ve daha sonra da Şabat tatiline riayet edilmiş, Pazar ayinlerine Şema Yisrael duası dâhil edilmiştir. 1750'li yıllarda Zinzendorf projesini değiştirerek, Hıristiyanlığa giren Yahudilerin, Gentil Hıristiyan Kiliseler içerisinde yer almaktan ziyade bağımsız bir topluluk olarak kendi Yahudi ortamlarında kalmalarının daha doğru olacağı kanaatine varmıştır.²⁵

Yahudilere yönelik misyonerlik faaliyetleri sonucunda Hıristiyanlığa geçen Yahudiler kendilerini "İbrani Hıristiyanlar" şeklinde nitelendirmeye başlamış ve İncillerin mesajını kendi ırkdaşlarına ulaştırmak amacıyla çok sayıda misyon cemiyetleri kurmuşlardır: London Society for Promoting Christianity Amongst the Jews (1809), Episcopal Jews' Chapel Abrahamic Society (1835), Hebrew Christian Alliance (1867), Hebrew Christian Prayer Union (1882), British Hebrew Christian Alliance (1888), Hebrew Christian Alliance of America (1915) ve International Hebrew Christian Alliance (1925).

Yahudileri Hıristiyanlaştırma yönünde faaliyet gösteren bu misyoner kuruluşların Mesihî Yahudiliği yaymak gibi bir amaçları yoktu. Bunlar, Hıristiyanlığı kabul eden Yahudileri Protestan kiliselere dâhil ederek Rudolph'un deyiimiyle Gentil Hıristiyanlık içerisinde asimile ediyorlardı. Bu İbrani Hıristiyanlar artık Yahudi şeriatından kopuyor ve Torah eksenli imanlarından feragat etmiş oluyorlardı. Hıristiyanlığı kabul ederek Yeşua'ya inanan bazı Yahudi mühtediler Gentil kiliseler içerisinde erimeden yani kendi kimliklerini yitirmeden Yahudi olarak yaşamlarına devam etmek istiyorlardı. Bu bireyler, Yahudilikle bağlarını koparmış olan İbrani

²⁴ Mimouni, s. 10-11.

²⁵ Lutz Greisiger, "Israel in the Church and the Church in Israel: The Formation of Jewish Christian Communities as a Proselytising Strategy within and outside the German Pietist Mission to the Jews of the 18th Century", *Pietism and Community in Europe and North America, 1650-1850*, Jonathan Strom (ed.), Leiden 2010, s. 137-139.

Hıristiyanlardan kendilerini ayırt etmek için kendilerini "Mesihî Yahudiler" diye adlandırmışlardır.²⁶

İlk Mesihî sinagogun, 1880'li yılların ilk yarısında o zamanlar Rusya'da yer alan (bugün Moldova Cumhuriyetinin başkenti) Kişinev'de Hıristiyanlığa geçen siyonist aktivist Joseph Rabinowitz tarafından kurulduğu ve adına *Bney Israel, Bney Brit Chadashah* (Yeni Ahit İsrailileri) denildiği ifade edilmektedir. Ne kendisinin ne de cemaatinin herhangi bir Hıristiyan grupla ilişkisi olmayan Rabinowitz'in kurduğu bu Mesihî topluluğu Besarabya hükümeti özerk bir Yahudi mezhebi olarak resmen tanımıştır.²⁷ Rabinowitz'e göre Mesihî Yahudiler, çocuklarını sünnet etme, Şabat tatiline riayet etme, fışık bayramı ile Yahudilikteki diğer bayramları kutlamakla mükelleftirler.²⁸

1910 yılında *Jewish Messianic Movement*'in (Yahudi Mesihî Hareket) yayın organı olarak *The Messianic Jew* adlı dergi neşredilmeye başlamıştır. Bu derginin ilk sayısında Mesihî Yahudilerin, Pavlus örneğini takip ederek Yahudi şeriatından ayrılmamaları gerektiğine vurgu yapılmıştır.²⁹ Bu makaleye cevap niteliğinde 1911 yılında yayımlanan "'Messianic Judaism'; or Judaising Christianity" ('Mesihî Yahudilik' ya da Yahudileşen Hıristiyanlık) başlıklı yazıda Polonya'da Ortodoks bir Yahudi ailede dünyaya gelen ve Hıristiyanlığı seçtikten sonra *Hebrew Christian Testimony to Israel* adlı misyoner kuruluşun kurucularından biri olan David Baron, Mesihî Yahudilik hareketinin tehlikeli ve yanlış olduğunu savunur ve milli adetlerin din ile karıştırılmaması gerektiğinin altını çizer.³⁰ Baron'a göre "Şabat, sünnet ve birçoğu Musa Şeriatında bile yer almayıp rabbiler tarafından halkımızın omuzlarına yüklenen taşınmaz boyunduruk niteliğinde olan diğer yükümlülükler", "milli bilinç" uyandırarak Yahudilerin Filistin'i ele

²⁶ David Rudolph, "Messianic Judaism in Antiquity and in the Modern Era", *Introduction to Messianic Judaism: Its Ecclesial Context and Biblical Foundations*, David Rudolph & Joel Willitts (eds.), Michigan 2013, s. 26-27.

²⁷ David J. Rudolph, "History of Judeo-Christian Communities in the Jewish Diaspora", *Encyclopedia of the Jewish Diaspora: Origins, Experiences, and Culture*, M. Avrum Ehrlich (ed.), Santa Barbara 2009, s. 137; Lev Gillet, *Communion in the Messiah: Studies in the Relationship between Judaism and Christianity*, Cambridge 2002, s. 202; Yaakov Ariel, *An Unusual Relationship: Evangelical Christians and Jews*, New York 2013, s. 216; Dan Cohn-Sherbok, "Modern Hebrew Christianity and Messianic Judaism", *The Image of the Judaeo-Christians in Ancient Jewish and Christian Literature*, Peter J. Tomson & Doris Lambers-Petry (eds.), Tübingen 2003, s. 288.

²⁸ Mark S. Kinzer, *Post-Missionary Messianic Judaism: Redefining Christian Engagement with the Jewish People*, Grand Rapids 2005, s. 274.

²⁹ Ernst F. Stroeter, "An Urgent Call to Hebrew Christians", *The Messianic Jew*, c. 1, sayı: 1 (1910), s. 7 - 8

³⁰ David Baron, "'Messianic Judaism'; or Judaising Christianity", *The Scattered Nation*, (October 1911), s. 6, 11.

geçirmesini amaçlayan Siyonistler ve buna benzer hareketler tarafından teşvik ve telkin edilmektedir.³¹

Mesihi Yahudilere karşı başlatılan bu olumsuz hava artarak devam etmiş ve 1917 yılında *Hebrew Christian Alliance of America*'nın (HCAA: Amerika İbrani Hıristiyan İttifakı) resmi yayın organı olan *The Hebrew Christian Alliance Quarterly*'de Mesihi Yahudilik "sapkın" (heretic) ilan edilerek ittifaktan uzaklaştırılmıştır.³²

American Board of Missions to the Jews gibi Hıristiyan misyoner kuruluşların Yahudilere yönelik faaliyetleri sonucunda 20. yüzyılın ilk çeyreğinde 230.000 Yahudinin Hıristiyanlığı seçtiği tahmin edilmektedir. Hıristiyanlığa geçen bu Yahudi mühtediler, Gentil kiliselerin birer üyesi hâline geliyor, Yahudi kökenli olmayan Hıristiyanlarla evleniyor ve istisnalar hariç Yahudi kimliklerini geride bırakmış oluyorlardı. Bundan dolayı da İbrani Hıristiyanlar, Yahudi takvimindeki dini gün ve bayramları kutlamıyor, sünnet ve *bar mitzvah* gibi önemli Yahudi ritüellerini yerine getirmiyorlardı.³³

1948 yılında Filistin'de bir İsrail devletinin kurulması ve 1967'de İsrail ordusunun Arap ittifakını mağlup ederek Doğu Kudüs'ün ele geçirilmesi, hem Yahudilerin diasporaya bakışları hem de Mesihi Yahudilerin öz algıları noktasında önemli değişiklikleri beraberinde getirmiştir.³⁴ 1967-1974 yılları arasında birçok Yahudi genci bir taraftan İsa'ya inanmaya başlamış bir taraftan da ahit gereği ve/ya milli yükümlülük bilinciyle Yahudi kimliğini ve hayat tarzını muhafaza etmiştir. Bu genç "Mesihi Yahudiler", *Hebrew Christian Alliance*'a katılmış ve çoğunluğu elde ederek bu kuruluşu Mesihi Yahudilik istikametine yönlendirmişlerdir. 1975 yılında bu kuruluşun adı *Messianic Jewish Alliance of America* (MJAA) olarak değiştirilmiştir. Bu

³¹ Baron, s. 3-4.

³² Rudolph, "Messianic Judaism in Antiquity and in the Modern Era", s. 29.

³³ Bkz. Francine K. Samuelson, Messianic Judaism: Church, Denomination, Sect, or Cult? *Journal of Ecumenical Studies*, c. 37, sayı: 2 (2011), [http://web.b.ebscohost.com/ehost/detail/detail?vid=2&sid=ead151d7-1b9b-4a24-b34b-](http://web.b.ebscohost.com/ehost/detail/detail?vid=2&sid=ead151d7-1b9b-4a24-b34b-bd374549e59d%40sessionmgr198&hid=105&bdata=jmxhbm9dHImc2l0ZT1laG9zdC1saXZl#db=a9h&AN=4906226)

[bd374549e59d%40sessionmgr198&hid=105&bdata=jmxhbm9dHImc2l0ZT1laG9zdC1saXZl#db=a9h&AN=4906226](http://web.b.ebscohost.com/ehost/detail/detail?vid=2&sid=ead151d7-1b9b-4a24-b34b-bd374549e59d%40sessionmgr198&hid=105&bdata=jmxhbm9dHImc2l0ZT1laG9zdC1saXZl#db=a9h&AN=4906226), 29.06.2015.

³⁴ 1967 yılında Kudüs'ün birleşmesini İbrani Hıristiyanlar, "Kılıçtan geçirilecek, tutsak olarak tüm uluslararasına sürülecekler. Kudüs, diğer ulusların dönemleri tamamlanuncaya dek onların ayakları altında çiğnenecektir" şeklinde yer alan Luka 21:24 pasajının gerçekleşmesi olarak algılamışlar ve İsrail kontrolü altındaki Kudüs'ün siyasi özerkliği, "ahir zamanın" yeni bir safhasına girildiği duygusunu uyandırmış; bu da İbrani Hıristiyanlar arasında özerk bir inanca sahip olma arzusunun doğmasına etki eden önemli faktörlerden biri olmuştur (Daniel Juster & Peter Hocken, *The Messianic Jewish Movement: An Introduction*, 2004, s. 15). Ayrıca bkz. Don Finto, *Your People Shall Be My People: How Israel, the Jews and the Christian Will Come Together in the Last Days*, Ventura 2001, s. 139-142.

durum, basit bir isim değişikliğinden öte hareketin teolojik ve kültürel değer sistemindeki bakış açısının değiştiğini de göstermektedir.³⁵

MJAA üyelerinden kendilerini hemen "Mesihî Yahudi" olarak tanımlamalarını ya da yeni teolojik kabuller üstlenmelerini istememiştir. Bu gelişmeler sonucunda Yeşua'ya inan Yahudiler yeni cemaatler oluşturmuşlardır. Fakat vakıa şu ki kendilerini daha önce hiçbir zaman "Mesihî Yahudilik" diye bir hareket içerisinde görmeyen yüzlerce İbrani Hıristiyan bir gecede ulusal bir Mesihî Yahudi organizasyona dâhil olarak zamanla kendilerini "Mesihî Yahudiler" şeklinde ifade etmeye başlamışlardır.³⁶ 1979 yılında *Union of Messianic Jewish Congregations* (UMJC) kurulmuş ve birkaç yıl sonra 1986'da Mesihî Yahudilerin dünya çapında oluşturdukları bütün cemaatleri ve sinagogları bir çatı altında toplamayı hedefleyen *International Association of Messianic Congregations and Synagogues* (IAMCS) teşekkül etmiştir. Rudolph'un verdiği rakamlara göre bu iki kuruluş, diasporadaki Mesihî cemaatlerden iki yüzden fazlasını temsil ederken dünya çapında üç yüzden fazla cemaat de herhangi bir üst kuruluşa mensup değildir.³⁷

Hıristiyan misyonerlerin faaliyetleri sonucunda oluşan İbrani Hıristiyan cemaatlerin bu gelişmeler sonucunda bölünmesi "Mesihî Yahudilik" kavramı ile ilgili bir kargaşa meydana getirmiştir. Her ne kadar adına bakıldığında İsa'ya inanan Yahudileri temsil ettiği izlenimi uyandırır da *Jews for Jesus* adlı kuruluş kendisi için "Mesihî" (messianic) sıfatını kullanmasına rağmen birçok Mesihî Yahudi, bu kuruluşu kendilerinden

³⁵ 1998 yılında ABD'nin önde gelen Mesihî Yahudi cemaatlerden biri olan Philadelphia'daki Beth Yeshua cemaatini ziyaret eden Gary Thomas'ın cemaat üyelerinden birine "Ne zamandan beri Hıristiyansınız?" sorması üzerine kadının kızgın bir vaziyette "Ben Hıristiyan değilim. Ben Mesihî Yahudiyim" şeklinde cevap vermesi, Mesihî Yahudilerin, İbrani Hıristiyan hareketinden kendilerini farklı gördüklerine bir örnektir (bkz. Gary Thomas, "The Return of the Jewish Church", *Christianity Today*, 7 Eylül 1998, s. 63).

³⁶ Mesihî Yahudi dini kimliğinin hızlı bir şekilde Hıristiyanlıktan Yahudiliğe doğru yöneldiği anlaşılmaktadır. U.M.J.C.'nin Washington'da 1 Ağustos 1998 tarihinde düzenlenen yıllık kongrelerden on dokuzuncusuna katılan Francine K. Samuelson bu durumun tanıklarından bir tanesidir. On yıldır bu dini grubu takip eden Samuelson, katıldığı bu son toplantıda karşılaştığı manzaradan dolayı şaşkınlığını dile getirmektedir. Çünkü bu on yıllık süre zarfında Mesihî Yahudilik bariz bir şekilde değişime uğramıştı. Kongrenin açılışında yapılan ayini bir Yahudi ayininden ayıran tek şey Şema duasından sonra Yeşua adının anılması ve Torah ayininin bir parçası olarak Resullerin İşleri'den okumaların dâhil edilmesi idi. Ayrıca bu kongreye katılan Mesihî Yahudi liderlerin hepsinin başlarına kipa (takke) ve tallit (dua şalı) takmaları bunların Yahudi kimliğini benimsediklerini gösteriyordu (Bkz. Samuelson). A.B.D.'de İbrani Hıristiyanlığın Mesihî Yahudiliğe dönüşüm süreci hakkında bkz. Juster & Hocken, s. 15-18).

³⁷ Rudolph, "History of Judeo-Christian Communities in the Jewish Diaspora", s. 138; Rudolph, "Messianic Judaism in Antiquity and in the Modern Era", s. 31-32.

kabul etmemektedir.³⁸ Zira bu kuruluş, Yahudi hayatına ilişkin dini kuralların Yeşua'ya inanan Yahudiler için bir mükellefiyet değil, tercihe bağlı bir durum olduğu yönündeki İbrani Hıristiyanların geleneksel görüşünü savunmaktadır.³⁹

Jews for Jesus mensuplarının inanç bildirgesinde şu ifadelere yer verilmektedir:

“Biz, Eski ve Yeni Ahit Kutsal Yazılarının ilahi bir mahsul olduğuna inanıyoruz... Geleneksel Yahudi literatürünün değerini Tanrı Kelamını desteklediği ya da ona uygun olduğu takdirde kabul ediyoruz. Bu literatürü yaşam ya da inanç bakımından hiçbir şekilde bağlayıcı görmüyoruz... Baba, Oğul ve Kutsal Ruh olmak üzere üç şahısta var olan egemen bir Tanrıya iman ediyoruz... Dünyayı sevdiği için Kendi Oğlunu vermiş olan Baba Tanrının ebedi kurtuluşun sahibi olduğuna inanıyoruz. Mesih İsa'nın ezelden beri var olduğuna ve Baba Tanrı ile eşit olduğuna, bakireden doğarak Kendisinin insan mahiyetine büründüğüne ve hem ilahi hem de beşeri tabiata sahip olduğuna inanıyoruz... Tanrının insanı Kendi suretinde yarattığına, Adn Cennetinde ilk ebeveynimizin itaatsizliklerinden dolayı masumiyetlerini kaybettiklerine, hem kendilerinin hem de soylarından gelenlerin Tanrıdan ayrılmış olarak fiziki ve manevi ölüme duçar olduklarına, Mesih İsa hariç tüm insanların mahiyetleri ve amelleri bakımından günahkâr olduklarına inanıyoruz... Mesih İsa'nın Kutsal Yazılara göre bizim günahlarımız için temsili bir kefaret kurbanı olarak öldüğüne iman ediyoruz... İsrail'in bir ahit halkı olarak var olduğuna ve onun aracılığıyla Tanrının Kendi gayesini gerçekleştirmeye devam ettiğine ve de Yeni Ahit'e uygun olarak Kilisenin, İsa'yı Mesih ve Kurtarıcı olarak kabul eden hem Yahudileri hem de Gentilleri ihtiva eden seçilmiş bir halk olduğuna inanıyoruz. Krallığı ile ilgili verilen gayeleri gerçekleştirmek üzere İsa Mesih'in şahsen döneceğine inanıyoruz. İyilerin ve kötülerin bedensel dirilişine, kazananların ebedi rahmeti, kaybedenlerin de sonsuz cezaı hak edeceğine inanıyoruz.”⁴⁰

Kavram kargaşasına neden olan diğer bir etken ise 1940'lı ve 1950'li yıllarda özellikle İsrail'de faaliyet gösteren Hıristiyan misyonerlerin Mesihî Yahudilerin kullandıkları terminolojiyi benimsemiş olmalarıdır. Misyonerler, o zamana kadar İbranicede “Hıristiyan” kelimesi karşılığında kullanılan “Nozrim” terimi yerine “Meshichyim” (Mesihî) terimini kullanmaya başlamışlardır. Bundan dolayı “Mesihî Yahudi” kavramı 20.

³⁸ Örneğin bkz. Walter Lieber, “Why the Jewish community is right to reject Jews for Jesus”, <http://www.messianicjudaism.me/media/2011/04/18/jews-for-jesus-and-the-gospel-blimp/>, 29.06.2015.

³⁹ David Brickner, “A Final Word from David Brickner, Executive Director of Jews for Jesus”, *The Messianic Movement: A Field Guide for Evangelical Christians*, Rich Robinson (ed.), San Francisco 2005, s. 193.

⁴⁰ Jews for Jesus, “Statement of Faith”, <http://www.jewsforjesus.org/about-jews-for-jesus/who-we-are/statementoffaith>, 29.06.2015.

yüzyılın sonlarına doğru geniş bir anlam yelpazesine sahip olmuştur. Bugün bazıları "Mesihî Yahudi" kavramını "Yeşua'ya iman eden" kişiler için kullanırken birçokları da "Mesihî Yahudi", "Mesihî Hareket" ve "Mesihî" kavramlarını genellikle Hıristiyan misyonerlerin İsrail'deki faaliyetleri bağlamında kullanmaktadır. Rudolph'a göre misyonerlerin benimsemedikleri bir kavram olan "Mesihî Yahudilik" tarihsel, sosyal ve teolojik içeriğini korumuştur.⁴¹

Mesihî Yahudiliğin en eski temsilcilerinden biri olan UMJC delegeleri tarafından Temmuz 2012 tarihinde oybirliği ile kabul edilen inanç bildirgesine göre:

"Baba, Oğul ve Kutsal Ruh olarak tecelli eden bir tek Tanrı vardır. Dünyadaki her ilahi eylem, Oğul aracılığıyla Ruhun kudreti içinde icraatta bulunan Baba tarafından gerçekleştirilmektedir... Kitabı Mukaddes'te nakledildiği şekliyle bu Tanrı kendini yaratılış ve İsrail'in tarihinde tecelli ettirmiştir... O, yaratılışın sorumlusu ve idame ettiricisi olarak hizmet etsin diye insanı tanrısal surette yarattı... İnsanlar Tanrıya itaatsizlik ettiler, tanrısal imgeyi lekelediler ve seçkin misyonlarını terk ettiler... Sonuç itibarıyla Tanrının eksiksiz yaratılış gayesi baştan bir hüsrana karşılaştı ve yaratılışla ilgili bütün ilişkiler şiddet ve kargaşa konusu oldu... Tanrı, İsrail'i, Yahudi halkını seçti ve onlarla ebedi bir ahit yaptı ki bunlar dünyadaki bütün milletler için bereket ve kutsallık kaynağı olacak yenilenmiş bir beşeriyetin ilk nüvesi olabilsinler... Tanrı, ahde dayalı bir hayat tarzı olarak İsrail'e mukaddes Torah'ı ve kutsal Toprakları bir miras ve Ahiret lütfünün bir teminatı olarak verdi... Zamanı gelince İlahi Oğul, Yahudi bir bakireden doğan, gerçek ve mükemmel bir İsraili, tüm ulusun tek başına tecessümü ve uygun bir temsilcisi olan bir insan- Mesih Yeşua haline döndü. O, Torah'taki mitzvotları [emir ve yasakları] kusursuz yerine getiren kutsal bir tzaddik [dindar Yahudi] olarak yaşadı... Yeşua İsrail ve tüm dünyanın günahları için bir kefarete olarak öldü. Yüceltilmesi için İsrail'e vaat edilen yeniden dirilişin ilk nüvesi olarak ölümden bedensel biçimde dirildi. O, semaya yükseldi ve İsrail'in Mesihî olarak yaratılışın sonuna kadar sürecek bir yetkiyle Tanrı'nın sağındaki tahta oturdu. Tanrı, Bedensel olarak Mesih'e katılıp İsrail'e vaat edilen Yeni Ahit olgunluğunun ilk temsilcileri olsunlar diye Kutsal Ruh'u Yeşua takipçileri topluluğunun üzerine yağdırdı. Bu ilk dönem Yahudi topluluğuna Tanrı, uluslar arasından ortaklar ilave etti... Mesih'in topluluğu, Yahudi topluluğu ve uluslar içerisinde çeşitli biçimlerde ifadesini bulan tek bir topluluktur... Bütün topluluk içerisindeki birlik ve sevgi, Baba tarafından gönderilen Tek olarak Yeşua'nın rolünü ve Tanrının İsrail ve uluslar için Mesih'teki gayesini onaylamaktadır..."⁴²

İsa'yı Mesih olarak kabul eden ve onu hem Hıristiyanlıktaki teslis doktrini hem de Yahudilikteki seçilmişlik fikriyle sentezleyen Mesihî

⁴¹ Rudolph, "Messianic Judaism in Antiquity and in the Modern Era", s. 32-33.

⁴² UMJC, "Statement of Faith", <http://www.umjc.org/statement-of-faith/>, 29.06.2015.

Yahudiler, kutsal kitap noktasında Hıristiyanlar gibi hem eski hem de yeni Ahit'i kabul etseler de özellikle "Torah" diye ifade ettikleri Eski Ahit'in ilk beş bölümüne özel bir önem atfetmektedirler:

"Torah, İsrail'e Tanrının armağanıdır. Torah, Yahudi halkının ve dolayısıyla da İsrail'in eskatolojik nüvesini oluşturan Mesihî Yahudi topluluğunun anayasası konumundadır. Her ne kadar Torah, Mesih'e tanık olarak manevi bir besin sağlıyor olsa da uluslar içerisindeki Mesihî topluluklar için aynı role sahip değildir. Torah, herkese evrensel davranış normları ve pratik hayat öğretisi sunmaktadır. Torah her nesilde yeniden uygulanmalıdır ve bu çağda da Yeni Ahit düzenine uygun olmalıdır... Yeşua, Tanrı ve tüm yaratılmışlar arasındaki Arabulucudur ve hiç kimse O'nun aracılığı olmadan Baba'ya gelemmez... Mesih Yeşua bu çağın sonunda Davut'un tahtında sonsuza kadar hüküm sürmek üzere muzaffer biçimde Kudüs'e dönecektir. İsrail'in tamamıyla yeniden tesis edecek, ölüleri diriltecek, Kendisine mensup olan herkesi kurtaracak, Yaşam Kitabında yazılı olmayan ve Kendi huzurunda bulunmayan günahkârları yargılayacak, Mesih'in sonsuza dek sürecek olan hükümlerini içerisinde İsrail ile bütün ulusların birleşeceği son Tikkun Olam'ı [dünya düzenini] tesis edecektir. Bu yeniden tesis, Kendisine mensup olanlara ebedi mutluluk kazandıracaktır. Onlar, tarifi imkânsız mükemmel bir âlemde Tanrı ile karşılıklı merhamet ve dostluk düzeni içerisinde sonsuza dek yaşayacaklardır... Tanah ve Brit Hadaşa [Yeni Ahit] yazıları ilahi ilham ve (gerçek) tam güvenilir olan, Tanrı tarafından Kendi halkına verilen bir hediyedir... İnanç ve amel konusunda bunlar en yüksek ve nihai otorite konumundadır... Yahudi geleneği bizi çağdaş Yahudiler olarak kutsal geçmişimize bağlayan canlı bağlantıyı sağlamakta ve bize bir Mesihî Yahudi hayat ve düşünce tarzı geliştirmek için gerekli kaynakları sunmaktadır. Ayrıca, Hıristiyan teolojik geleneği Mesih'in ortaya çıkışı ve Onun iradesi hakkında zengin açıklamalar sunmakta Mesihî Yahudiler de bu zenginliklerden yararlanmak durumundadır."⁴³

Jews for Jesus ile UMJC'nin inanç bildirgeleri karşılaştırıldığında Mesihî Yahudilerin, kendilerini Hıristiyanlıktan ziyade Yahudiliğe daha yakın gördükleri net bir şekilde ortaya çıkmaktadır. Fakat Mesihî Yahudilerin kimlik arayışlarının devam ettiğini ve bu öz tanımlamalarının nihai bir durum olduğunu söylemenin pek mümkün olmadığını belirtmek gerekir. UMJC delegelerinin 2002 yılında düzenlenen yıllık toplantıları sonucunda oluşturdukları ortak bildirmede Yeşua'nın Mesihî Yahudilik ile Gentil Hıristiyan Kiliseyi birleştirdiği, Mesihî Yahudilik ile Gentil Hıristiyan Kilisesinin birlikte Mesih'in Bedenini teşkil ettiğine vurgu yapılırken on yıl sonra kaleme alınan bildirmede bu vurgunun ortadan kalktığı dikkat çekmektedir.⁴⁴ Hıristiyan misyonerlerin Yahudilere yönelik faaliyetleri

⁴³ UMJC, "Statement of Faith", <http://www.umjc.org/statement-of-faith/>, 29.06.2015.

⁴⁴ Russell L. Resnik, "Defining Messianic Judaism - A Commentary", *Kesher Journal*, Sayı: 17,

sonucunda ortaya çıkan bir fenomen olarak Mesihî Yahudilik, asimilasyonu reddederek zaman içerisinde Yahudi kimliğine tekrar sahip çıkmıştır. Mesihî Yahudileri inanç bakımından diğer Yahudilerden ayırt eden husus, İbranice şekliyle "Yeşua" diye telaffuz ettikleri İsa'nın Mesih olduğu yönündeki inançlarıdır. İbrani Hıristiyanların aksine Mesihî Yahudilerin ibadet yerleri kiliseler değil, sinagoglardır.

UMJC'nin genel sekreterlik görevini üstlenen Russ Resnik'in ifadesiyle bugün, Mesihî Yahudiler kendilerini "Kilise içerisinde bir Yahudi alt grup olmak yerine Yahudiliğin bir çeşidi" olarak tanımlamaktadırlar.⁴⁵

The University of North California Dini Araştırmalar Bölümü öğretim üyelerinden Yaakov Ariel'in ifadesiyle "Liberal Hıristiyanlar ve Yahudiler tarafından marjinal bir grup olarak değerlendirilip ciddiye alınmayan"⁴⁶ Mesihî Yahudi topluluğunu oluşturan Yahudiler, Ortodoks, Reformist, Yeniden Yapılanmacı, Yenilikçi Yahudi mezheplerinden geldikleri gibi Eşkenaz, Sefarad, Etiyopya ve Asya alt kültürüne ait bireyleri de bünyesinde barındırmaktadır.⁴⁷ Yahudiliğin farklı kollarından gelen Mesihî Yahudiler kendilerini Yahudiliğin dışında ve onu yıkıcı bir hareket olarak değil bilakis Yahudiliği gerçekleştirmek ve yenileme gayesinde olan bir hareket olarak görmektedirler.⁴⁸ Mesihî Yahudilerin, Yeşua'yı kabul etmekle "Yahudiliği kemale erdirdikleri"⁴⁹ yönündeki inançları aslında onların gerçek Yahudiliğin temsilcileri oldukları imasını içermektedir.

Her ne kadar Mesihî Yahudiler, Yahudi kimliğine sıkı sıkıya sarılsalar da Ortodoks, Reformist ya da Yeniden Yapılanmacı Yahudiler, onları Yahudi olmadıklarını savunmaktadır. Zira bu mezhep mensuplarına göre Hıristiyanlığın temel doktrinleri ile Yahudiliği bağdaştırmak mümkün

http://www.kesherjournal.com/index.php?option=com_content&view=article&id=66&Itemid=423, 29.06.2015; Gershon Nerel, "The Identity of Jewish Yeshua-Disciples in the State of Israel According to their Written Declarations of Faith", http://www.kesherjournal.com/index.php?option=com_content&view=article&id=160&Itemid=452, 29.06.2015.

⁴⁵ Resnik.

⁴⁶ Yaakov Ariel, "A Different Kind of Dialogue? Messianic Judaism and Jewish-Christian Relations," *Crosscurrents*, sayı: 62 (2012), s. 321.

⁴⁷ Rudolph, "Messianic Judaism in Antiquity and in the Modern Era", s. 35.

⁴⁸ Mark S. Kinzer, "Messianic Gentiles & Messianic Jews", *First Things: A Monthly Journal of Religion & Public Life*, sayı: 189 (2009), s. 43. Kendisi de bir Mesihî Yahudi olan Stan Telchin'e göre "Mesihî Yahudiler, Tanrıyı ve Onun Kelamını büyük ölçüde reddetmiş olan Yahudilik tarafından kabul edilmek ve onunla özdeşleşmek istemektedir" (Stan Telchin, *Messianic Judaism is Not Christianity: A Loving Call to Unity*, Grand Rapids 2004, s. 63).

⁴⁹ Gershon Nerel, "Primitive Jewish Christians in the Modern Thought of Messianic Jews", *Le judéo-christianisme dans tous ses états*, Simon Mimouni & F. Stanley Jones (eds.), Paris 1998, s. 402.

değildir.⁵⁰ Ortodoks Yahudi eylemciler, özde Hıristiyan misyonerler olarak gördükleri Mesihî Yahudi topluluğu gibi gruplarla mücadele etmek için teşkilatlar kurmuşlardır. İsrail’de *Yad L’Achim* (Kardeşlik Eli) adlı ultra Ortodoks örgüt, İsa’ya inanan Yahudi cemaatlerine ve misyonerlere karşı çıkışlarıyla meşhurdur. Mesihî Yahudi hareketin hızlı bir şekilde yayılması liberal Yahudileri de harekete geçirmiştir.⁵¹ 1980’li yıllarda Yahudi liderler ve örgütler, Hıristiyan misyonerlerin yeni söylem ve taktikleri ve bu bağlamda değerlendirilen Mesihî Yahudilik seçeneğine karşı Yahudi gençleri korumak üzere tedbir amacıyla bu akımlarla karşılaşıldığında bunlara nasıl cevap verileceği yönünde çeşitli broşürler ve kitaplar hazırlamıştır. Fakat Mesihî Yahudilerin dünya çapında örgütlenmeleri ve kendi doktrinlerini ve teolojilerini belirginleştirmeleri sonucunda bu olumsuz havanın tedricen yumuşadığı ifade edilmektedir. 1990–2010 yılları arasında *Moment* ya da *Jerusalem Report* gibi dergilerde Mesihî Yahudiliği seçenlerle ilgili çıkan yazılarda bunlar daha saygılı ve tarafsız biçimde ele alınması bu değişimin yansımalarından biri olarak değerlendirilmektedir.⁵²

⁵⁰ Sara E. Karesh, Mitchell M. Hurvitz, "Messianic Jews", *Encyclopedia of Judaism*, New York 2006, s. 325. Ortodoks Yahudilik, Yahudilikten çıkan bir Yahudiyi kendisini Tanrıya ve halkına bağlayan ahdi bozmuş olarak değerlendirdiği için bir Yahudinin Hıristiyanlık’a veya İslam’a geçmesini büyük günah saymaktadır (Baki Adam, *Yahudilik ve Hıristiyanlık Açısından Diğer Dinler*, İstanbul 2002, s. 37). Diğer taraftan Ortodoks Yahudilik açısından Yeni Ahit’in Tanrı kelamı olduğunu ve dolayısıyla onda yer alan inanç ilkelerini kabul etmek mümkün değildir. Oysa Mesihî Yahudiler, Yeni Ahit’i vahiy olarak kabul etmekte ve bu doğrultuda Hıristiyanlığın temel akidesini oluşturan Enkarnasyon, Teslis, Çile/Çarmıh gibi ilkeleri benimsemektedirler (Dan Cohn-Sherbok, *Messianic Judaism: A Critical Anthology*, London 2000, s. 204). Oysa meşhur Yahudi kelimacı Maymonides, Teslisi politeizm olarak görmekte ve Hıristiyanları da “Karşında benden başka tanrıların olmayacak” emrini ihlal eden kafir ve putperestler olarak görmektedir (Baki Adam, “Yahudiliğin Hıristiyanlığa ve İslam’a Bakışı”, *Dinler Tarihi Araştırmaları I*, Ankara 1998, s. 163). Fakat hem Teslis inancının hem de yukarıda zikredilen diğer unsurların Mesihî Yahudiler tarafından farklı şekilde yorumlandığı ve özellikle de Eski Ahit ve Yahudi inancı doğrultusunda anlamlandırılmaya çalışıldığı görülmektedir. Örneğin MJAA’ya (Messianic Jewish Alliance of America) göre Şema duasındaki “Dinle, ey İsrail! Tanrımız Rab tek Rab'dir” ifadesinde belirtildiği üzere Tanrı birdir (Ehad). O, birleşmiş bir, bileşik bir birliktir ve sonsuza dek çoğul bir birlikte var olandır (MJAA, “Our Statement of Faith”, http://www.mjaa.org/site/PageServer?pagename=rd_aboutus_statement_of_faith, 29.06.2015). Tanrı ile ilgili UMJC’nin inanç beyanı da benzer şekilde Hıristiyan teslisinden ziyade teklik üzerine vurgu yapmaktadır: “Baba, Oğul ve Kutsal Ruh olmak üzere üç şahısta ezeli ve ebedi olarak var olan tek bir Tanrı olduğuna iman ederiz.” (UMJC, “Statement of Faith”, <http://www.umjc.org/statement-of-faith/>, 29.06.2015). Mesihî Yahudilikteki Tanrı anlayışı hakkında ayrıntılı bilgi bkz. Richard Harvey, “The Current State of Messianic Thought”, *Jews and the Gospel at the End of History: A Tribute to Moishe Rosen*, Jim Congdon (ed.), Grand Rapids 2009, s. 162-167.

⁵¹ İsrail’de 1960’lı yılların sonlarında sayıları birkaç yüzü geçmeyen Mesihî Yahudilerin nüfusunun 2010’da 15.000 aştığı tahmin edilmektedir (Ariel, “A Different Kind of Dialogue?”, s. 323).

⁵² Ariel, “A Different Kind of Dialogue?”, s. 321-322. 1988 yılında yayımlanan bir rapora (Dahaf Report on Israeli Public Opinion Concerning Messianic Jewish Aliyah) göre

Sonuç

19. ve 20. yüzyıllarda Protestan misyonerlerin Yahudilere yönelik Hıristiyanlaştırma faaliyetleri sonucunda ortaya çıkan İbrani Hıristiyanlardan Yahudi dini kimliklerine yeniden sahip çıkmak isteyenleri temsil eden Mesihî Yahudiler, İsa'nın (Yeşua) Yahudi oluşuna vurgu yaparken aynı zamanda Pavlus'un (Şaul) İsa'nın öğretisini Yahudi kökenlerinden kopardığı yönündeki geleneksel görüşü de reddetmekte ve onun Yahudi şeriatına sadık kaldığını savunmaktadırlar. Mesihî Yahudilere göre Tanrı'nın İsa ile yeni bir ahit yaparak Yahudi şeriatını ilga ettiği ve bundan dolayı Yahudilerin seçilmişlik özelliğinin kendilerinden alınarak Hıristiyanlara verildiği yönündeki inancı de reddetmektedirler. Hıristiyanlarla bu temel noktalarda ihtilaf durumunda olan Mesihî Yahudiler, İsa'nın Mesihliğini ve Yeni Ahit'i kutsal kitap oluşunu reddeden Yahudilerle de anlaşmazlık halindedirler.

Mesihî Yahudilik fenomeni, İslam ve Kuran açısından ayrı bir öneme sahiptir. Kuran'da Yahudilerin Hıristiyanlar gibi Allah'a oğul isnat ettiklerini bildiren Tevbe suresi 30. ayete itiraz eden Yahudiler, dinlerinde böyle bir inancın bulunmadığını savunarak Kuran'ın kendilerine iftira attığını iddia etmişlerdir.⁵³ Kendi dinlerini "monoteizmin en saf hali"⁵⁴ olarak gören Yahudilerin bu görüşünü tarihsel gerçekliklerle örtüşmediğini bizzat Kitabı Mukaddes bize göstermektedir. Tarih boyunca Yahudiler putperestlikle monoteizm arasında zigzag çizip durmuşlardır. Bugün Mesihî Yahudilerin "Mesih Yeşua Allah'ın oğludur" demeleri Yahudilerin Kuran'da geçen yukarıdaki ayette yer alan bilginin mantık dışı olduğu yönündeki itirazlarını çürütür niteliktedir. Bugün Mesihî Yahudiler, Yahudilik-Hıristiyanlık senkretizminden bir hareket meydana getirerek bir *coincidentia oppositorum* gerçekleştirmişlerse, bu olgu geçmişte benzer bir olgunun gerçekleştiğini gösteremese de en azından mümkün olduğunu göstermektedir.

KAYNAKÇA

ADAM, Baki, "Yahudiliğin Hıristiyanlığa ve İslam'a Bakışı", *Dinler Tarihi Araştırmaları I*, Ankara 1998, s. 147-176.

-----, *Yahudilik ve Hıristiyanlık Açısından Diğer Dinler*, İstanbul 2002.

İsraillilerin çoğunluğunun Mesihî Yahudileri kabul etme eğiliminde olduğunu göstermiştir (Bkz. Ariel, "A Different Kind of Dialogue?", s. 323).

⁵³ Baki Adam, *Yahudilik ve Hıristiyanlık Açısından Kur'an'ın Tartışmalı Konuları*, İstanbul 2011, s. 8. Üzeyir'in Allah'ın oğulluğu problemi hakkında ayrıntılı bilgi için bkz. a.g.e., s. 45-58.

⁵⁴ Dan Cohn-Sherbok, "Yahudilik ve Diğer İnançlar", *Hıristiyan, Yahudi ve Müslüman Perspektifinden Dinsel Çoğulculuk ve Mutlaklık İddiaları*, Mahmut Aydın (der.), Ankara 2005, s. 77

- , *Yahudilik ve Hıristiyanlık Açısından Kur'ân'ın Tartışmalı Konuları*, İstanbul 2011.
- ARIEL, Yaakov, "A Different Kind of Dialogue? Messianic Judaism and Jewish-Christian Relations," *Crosscurrents*, sayı: 62 (2012), s. 318-327.
- , *An Unusual Relationship: Evangelical Christians and Jews*, New York 2013.
- BARON, David, "Messianic Judaism'; or Judaizing Christianity", *The Scattered Nation*, (October 1911), s. 3-16.
- BRICKNER, David, "A Final Word from David Brickner, Executive Director of Jews for Jesus", *The Messianic Movement: A Field Guide for Evangelical Christians*, Rich Robinson (ed.), San Francisco 2005, s. 186-198.
- BUTZ, Jeffrey J., *The Secret Legacy of Jesus: The Judaic Teachings That Passed from James the Founding Fathers*, Rochester 2010.
- COHN-SHERBOK, Dan, "Modern Hebrew Christianity and Messianic Judaism", *The Image of the Judaeo-Christians in Ancient Jewish and Christian Literature*, Peter J. Tomson & Doris Lambers-Petry (eds.), Tübingen 2003, s. 287-298.
- , "Yahudilik ve Diğer İnançlar", *Hıristiyan, Yahudi ve Müslüman Perspektifinden Dinsel Çoğulculuk ve Mutlaklık İddiaları*, Mahmut Aydın (der.), Ankara 2005, s. 73-86.
- , *Messianic Judaism: A Critical Anthology*, London 2000.
- COLLINGE, William J., *Historical Dictionary of Catholicism*, 2. bsk., Lanham 2012.
- ELIADE, Mircea, *Histoire des croyances et des idées religieuses*, Paris 1983, c. 2.
- FEHER, Shoshanah, *Passing Over Easter: Constructing the Boundaries of Messianic Judaism*, Lanham 1998.
- FINTO, Don, *Your People Shall Be My People: How Israel, the Jews and the Christian Will Come Together in the Last Days*, Ventura 2001.
- GEORGI, Dieter, "İlk Dönem İsa'ya İnananlar Topluluğu: Yahudi İç Göçünden mi İbaretti Yoksa Yeni Bir Dini mi Temsil Ediyordu?", *Bilimname*, c. 6, sayı: 15 (2008/2), s. 205-240.
- GILLET, Lev, *Communion in the Messiah: Studies in the Relationship between Judaism and Christianity*, Cambridge 2002.
- GREISIGER, Lutz, "Israel in the Church and the Church in Israel: The Formation of Jewish Christian Communities as a Proselytising Strategy within and outside the German Pietist Mission to the Jews
-

- of the 18th Century", *Pietism and Community in Europe and North America, 1650-1850*, Jonathan Strom (ed.), Leiden 2010, s. 129-153.
- GUILLAUME, Jean-Marie *Jésus Christ en son temps: Dates, lieux, personnes, dans le Nouveau Testament*, Paris 1997.
- GÜNDÜZ, Şinasi, *Hıristiyanlık*, İstanbul 2006.
- , *Mitoloji İle İnanç Arasında*, Samsun 1998.
- HARVEY, Richard, "The Current State of Messianic Thought", *Jews and the Gospel at the End of History: A Tribute to Moishe Rosen*, Jim Congdon (ed.), Grand Rapids 2009, s. 155-183.
- HICK, John, *İnançların Gökkuşağı: Dinsel Çoğulculuk Üzerine Eleştirel Diyaloglar*, (Çev. Mahmut Aydın), Ankara 2002
- Hudson, Charles F. & Ezra Abbot, *A critical Greek and English Concordance of the New Testament*, London 1892.
- JUSTER, Daniel & Peter Hocken, *The Messianic Jewish Movement: An Introduction*, 2004.
- KARESH, Sara E., Mitchell M. Hurvitz, *Encyclopedia of Judaism*, New York 2006
- KATAR, Mehmet, "Tevhitten Teslise Geçiş Sürecinde Hıristiyanlık (Bir Yahudi İhya Hareketi Olarak Başlayan Hıristiyanlığın Evrensel Bir Din Haline Geliş Öyküsü)", *İslamî Araştırmalar*, c. 20, sayı: 3 (2007), s. 330-339.
- KINZER, Mark S., "Messianic Gentiles & Messianic Jews", *First Things: A Monthly Journal of Religion & Public Life*, sayı: 189 (2009), s. 43-49.
- , *Post-Missionary Messianic Judaism: Redefining Christian Engagement with the Jewish People*, Grand Rapids 2005,
- KLAUSNER, Joseph, *Jesus of Nazareth: His Life, Times, and Teaching*, New York 1926.
- LUOMANEN, Petri, *Recovering Jewish-Christian Sects and Gospels*, Leiden 2012.
- MIMOUNI, Simon C., "Conférence d'ouverture", *Le judéo-christianisme dans tous ses états. Actes du colloque de Jérusalem, 6-10 juillet 1998*, Simon C. Mimouni & F. Stanley Jones (eds.), Paris 2001, s. 7-12.
- NEREL, Gershon, "Primitive Jewish Christians in the Modern Thought of Messianic Jews", *Le judéo-christianisme dans tous ses états*, Simon Mimouni & F. Stanley Jones (eds.), Paris 1998, s. 399-425.
- PEARSON, Birger A., *Gnosticism and Christianity in Roman and Coptic Egypt*, New York 2004.

- PELIKAN, Jaroslav, "Christianity: An Overview", *Encyclopedia of Religion*, Lindsay Jones (Ed.), 2. bsk., Detroit 2005, c. 3, s. 1660-1672.
- POWER, Patricia A., "Blurring the Boundaries: American Messianic Jews and Gentiles", *Nova Religio: The Journal of Alternative and Emergent Religions*, c. 15, sayı: 1 (2011), s. 69-91.
- RUDOLPH, David J., "History of Judeo-Christian Communities in the Jewish Diaspora", *Encyclopedia of the Jewish Diaspora: Origins, Experiences, and Culture*, M. Avrum Ehrlich (ed.), Santa Barbara 2009, s. 136-139.
- , "Messianic Judaism in Antiquity and in the Modern Era", *Introduction to Messianic Judaism: Its Ecclesial Context and Biblical Foundations*, David Rudolph & Joel Willitts (eds.), Michigan 2013, s. 21-36.
- SANDERS, Ed Parish, "La rupture de Jésus avec le Judaïsme", *Jésus de Nazareth : nouvelles approches d'une énigme*, Daniel Marguerat et all. (Eds.), Paris 1998, s. 209-222.
- SCHLEIERMACHER, Friedrich, *The Christian Faith*, London 2005.
- SCHLOSSER, Jacques, "À la recherche du Jésus historique : un innovateur ou un rénovateur ?", *Les premiers temps de l'Église : de saint Paul à saint Augustin*, Marie-Françoise Baslez (ed.), Paris 2004, s. 125-134.
- SCHRÖTER, Jens, *Jesus of Nazareth: Jew from Galilee, Savior of the World*, Waco 2014.
- SEGOND Louis (Çev.), *La Sainte Bible qui comprend l'Ancien et le Nouveau Testament traduits sur les textes originaux Hébreu et Grec*, Paris 1899.
- SPERBER, Daniel, "Gentile", *Encyclopedia Judaica*, 2. bsk., New York 2007, c. 7, s. 485-486.
- STROETER, Ernst F., "An Urgent Call to Hebrew Christians", *The Messianic Jew*, c. 1, sayı: 1 (1910), s. 3 – 8.
- TELCHIN, Stan, *Messianic Judaism is Not Christianity: A Loving Call to Unity*, Grand Rapids 2004.
- TERTULLIAN, "Against Marcion", *The Ante-Nicene Fathers: Translations of the Writings of the Fathers Down to A.D. 325*, (Çev. Alexander Roberts ve James Donaldson), c. 3, New York 1918.
- The Watch Tower Bible and Tract Society of Pennsylvania, *The Kingdom Interlinear Translation of the Greek Scriptures*, New York 1969.
- THOMAS, Gary, "The Return of the Jewish Church", *Christianity Today*, 7 Eylül 1998, s. 62-69.
- WACE, Henry & William C. Piercy (eds.), *A Dictionary of Christian Biography, Literature, Sects and Doctrines*, London 1911.
-

WALDSTEIN, Michael & Frederik Wisse (eds.), *The Apocryphon of John*, Leiden 1995.

WILKEN, Robert L., "Ebionites", *Encyclopedia of Religion*, 2. bsk., New York 2005, c. 3, s. 2595-2596.

İnternet Kaynakları

"Les juifs messianiques", <http://www.akadem.org/medias/documents/--2-juifs-messianiques.pdf>, 29.06.2015.

HARVEY, Richard, "Foundations of European Messianic Jewish Theology: The Theological Significance and Challenges for Messianic Jews in Europe Today", http://www.messianicsymposium.eu/EMTS_papers/2013EMTSrhpaper.pdf, 29.06.2015.

http://www.bmja.net/?page_id=20, 29.06.2015.

<http://www.bmja.net/www.bmja.net/Welcome.html>, 29.06.2015.

http://www.messianicsymposium.eu/EMTS_papers/2013EMTSrhpaper.pdf, 29.06.2015.

<http://www.ubmsonline.org/home/congregations/>, 29.06.2015.

<http://www.yechoua.com/index2.html>, 29.06.2015.

Jews for Jesus, "Statement of Faith", <http://www.jewsforjesus.org/about-jews-for-jesus/who-we-are/statementoffaith>, 29.06.2015.

LIEBER, Walter, "Why the Jewish community is right to reject Jews for Jesus", <http://www.messianicjudaism.me/media/2011/04/18/jews-for-jesus-and-the-gospel-blimp/>, 29.06.2015.

MJAA, "Our Statement of Faith", http://www.mjaa.org/site/PageServer?pagename=rd_aboutus_statement_of_faith, 29.06.2015.

NEREL, Gershon, "The Identity of Jewish Yeshua-Disciples in the State of Israel According to their Written Declarations of Faith", http://www.kesherjournal.com/index.php?option=com_content&view=article&id=160&Itemid=452, 29.06.2015.

PIKMAN, Vladimir, "Jewish Outreach: Some Flashlights from Germany", <http://www.lcje.net/KR2010Some%20Flashlights%20from%20Germany.pdf>, 29.06.2015.

RESNIK, Russell L., "Defining Messianic Judaism - A Commentary", *Kesher Journal*, Sayı: 17, http://www.kesherjournal.com/index.php?option=com_content&view=article&id=66&Itemid=423, 29.06.2015

SAMUELSON, Francine K., "Messianic Judaism: Church, Denomination, Sect, or Cult?", *Journal of Ecumenical Studies*, c. 37, sayı: 2 (2011), s. 161-186. <http://ehis.ebscohost.com/ehost/detail?sid=4e3f5950-d95b-4f0f-9d3f-a78cbe4e9c3a%40sessionmgr13&vid=1&hid=8&bdata=Jmxhbmc9dHlmc2l0ZT1laG9zdC1saXZl#db=a9h&AN=4906226>, 29.06.2015.

UMJC, "Statement of Faith", <http://www.umjc.org/statement-of-faith/>, 29.06.2015.

